

GET POLITICAL 101

Vodnik po političnih in volilnih sistemih, strukturah in procesih

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

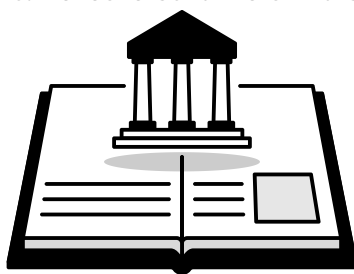
GET POLITICAL

Spodbujanje aktivnega sodelovanja mladih v političnih in volilnih procesih s politično pismenostjo in znanjem

Souredniki:

© 2026: M. Purchena (ES); RightChallenge – Associação (PT); FR Cepage (FR); M. Zoersel (BE); CESIE ETS (IT); M. Kalamaria (GR); CARDET (CY); MIIRT (SL).

Vse pravice pridržane. Poročilo se lahko citira s sklicevanjem na vir.

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Kazalo vsebine

Uvod

Uvod v politiko in volitve

Vrste političnih sistemov

Vladne strukture

Politične stranke in ideologije

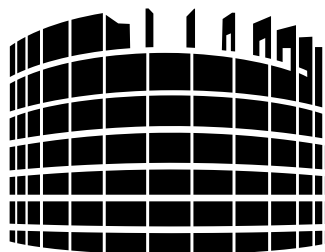
Volilni sistemi, postopek, integriteta in etika ter izobraževanje volivcev

Kampanje in politično komuniciranje

Glosar izrazov

Vaši naslednji koraki

Končna refleksija

Pridobite politične osnove – vaš vodnik po politiki in volitvah

Priročnik Get Political 101 je tu, da mladim po vsej Evropi razloži politiko. Ne glede na to, ali volite prvič, vas zanima, kako se sprejemajo odločitve, ali ste aktivni v svoji skupnosti, ta priročnik podrobno opisuje vse, kar morate vedeti o političnih sistemih, volitvah in državljanski udeležbi. Je jasen, vizualen in praktičen ter zasnovan za hitro učenje in enostavno uporabo.

Odkrili boste, kako deluje politika na Portugalskem, v Španiji, Franciji, Italiji, na Cipru, v Grčiji, Sloveniji in Belgiji, od lokalnih sosedskih odločitev do regionalnih in nacionalnih politik ter vse do upravljanja na ravni Evropske unije. Raziščite resnične primere, razumite, kako državljani vplivajo na politiko, in ugotovite, kako se vaš glas ujema z demokracijo po vsej Evropi.

Zakaj je ta vodnik pomemben

Politika vpliva na vsakogar. Razumevanje delovanja vlad, poteka volitev in sprejemanja odločitev vam daje orodja, s katerimi lahko spregovorite, sprejemate premišljene odločitve in vplivate na svojo skupnost, državo in Evropsko unijo. Od političnih ideologij in strankarskih sistemov do kampanj, volilnih procesov in etike, knjiga Get Political 101 pojasnjuje vse s primeri iz resničnega življenja, študijami primerov in vizualnimi elementi, s katerimi se lahko dejansko poistovetite.

Kaj se boste naučili?

- Kako deluje politika in zakaj je ključno izobraževanje volivcev
- Kako so organizirane vlade in institucije EU
- Kako lahko politične stranke in ideologije oblikujejo komunikacijo in politike

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Kako uporabljati ta priročnik

Za začetek vam ni treba biti strokovnjak. Vsako poglavje tega priročnika je zasnovano tako, da ga gradite korak za korakom, začenši z osnovami in postopoma prehajajoč proti bolj zapletenim temam. Lahko mu sledite od začetka do konca ali pa skočite neposredno na razdelke, ki vas najbolj zanimajo.

Vodnik pojasnjuje, kako so organizirani politični sistemi, kako delujejo volitve in kako se sprejemajo odločitve na lokalni, nacionalni in evropski ravni. Pravi primeri, kratke razlage in vizualni elementi pomagajo lažje razumeti kompleksne ideje. V besedilu boste našli tudi ključne izraze, označene z modro barvo; njihove definicije so zbrane v glosarju na koncu vodnika, tako da lahko hitro razjasnite koncepte, kadar koli jih potrebujete.

Poleg tega lahko dostopate do široke palete dodatnih virov za poglobljeno raziskovanje politike, tako v svoji državi kot po vsej Evropi in EU. Pisna gradiva je mogoče prevajati z orodji za samodejno prevajanje, videoposnetke pa si lahko ogledate z aktiviranjem samodejnih podnapisov na YouTubeu v želenem jeziku.

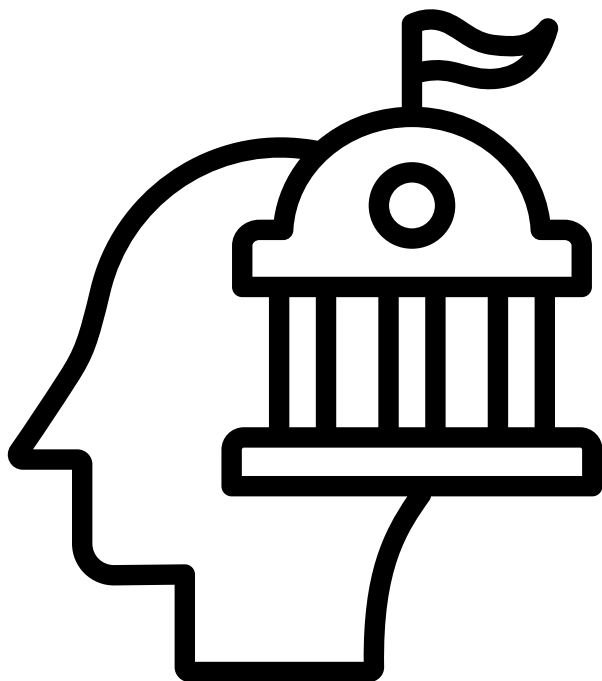
Vzemite si čas, podvomite o odkritem in povežite informacije z lastnimi izkušnjami in okoljem. Ta priročnik je namenjen uporabi, razpravi o njem in ponovnemu pregledu, kadar koli želite bolje razumeti politiko in svojo vlogo v njej.

POSTANIMO POLITIČNI?

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Uvod v politiko in volitve

Kaj je politika?

Politika je način, kako skupaj sprejemamo odločitve, določamo pravila in si delimo vire. V bistvu gre za to, kdo kaj dobi, kdaj in kako. Dogaja se povsod: na lokalni ravni (kot so šole, avtobusi ali sosedski projekti), na nacionalni ravni (zakoni, davki, zdravstveno varstvo) in na mednarodni ravni (pogodbe, sporazumi EU, podnebni ukrepi). Vsaka politična odločitev oblikuje naše vsakdanje življenje in naše pravice.

Ključne ideje, ki jih morate poznati:

Moč: sposobnost vplivanja na odločitve.

Avtoriteta: oblast, ki je priznana kot legitimna, kot izvoljeni uradniki.

Vlada: institucije, ki sprejemajo in izvršujejo zakone.

Državljanstvo: biti del politične skupnosti s pravicami in odgovornostmi.

Javna politika: programi in pravila, ki rešujejo resnične življenjske probleme.

Na Portugalskem, v Franciji, Italiji, Španiji, Belgiji, Grčiji, na Cipru in v Sloveniji politika oživi na **volitvah**, v razpravah in lokalnih svetih. **Vlade** odločajo o prednostnih nalogah, na primer o tem, kdo bo deležen zdravstvene oskrbe, kako bodo šole delovale ali kako se bomo borili proti podnebnim spremembam. Tudi majhne lokalne odločitve kažejo politiko v akciji.

Razumevanje politike vam pomaga ugotoviti, kdo ima **oblast**, kako se sprejemajo odločitve in kako se lahko vključite, bodisi lokalno, nacionalno ali kot del EU. Politika ni samo o **vladah**; gre za to, da s svojim glasom oblikujete skupnost okoli sebe.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Ste vedeli?

- Demokracija se je začela v Atenah v 5. stoletju pred našim štetjem, vendar je lahko v njej sodelovala le majhna manjšina svobodnih moških.
- Na Portugalskem so ženske dobile polno in enakopravno volilno pravico šele leta 1976.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kaj so volitve in zakaj so pomembne?

Volitve so način, kako ljudje izbirajo voditelje, vplivajo na politike in oblikujejo svoje skupnosti. Državljanke povezujejo z **vlado** in dajejo politični **oblasti** legitimnost. **Volitve** določajo, kdo vas zastopa v lokalnih svetih, nacionalnih parlamentih in na ravni EU v Evropskem parlamentu.

Volitve služijo trem velikim namenom:

Zastopanost: Od voditeljev se pričakuje, da odražajo vrednote in potrebe volivcev.

Odgovornost: Državljanke lahko nagradijo dobro vodstvo ali pa odstranijo tiste, ki ne uspejo.

Sodelovanje: Volitve spodbujajo razpravo, javno razpravo in državljansko angažiranost pri ključnih vprašanjih, kot so izobraževanje, zdravstvo in podnebna politika.

Različne države uporabljajo različne sisteme: nekatere proporcionalne (kot je Španija), nekatere **večinske**; vendar vsi vključujejo **registracijo volivcev**, **kampanjo**, oddajo glasov in štetje rezultatov po jasnih pravilih. Demokratične **volitve** so svobodne in konkurenčne, medtem ko avtoritarne **volitve** pogosto omejujejo izbiro, omejujejo opozicijo in manipulirajo z izidi.

Na ravni EU dajejo volitve v **Evropski parlament državljanom** glas pri odločanju o zakonodaji, politikah in usmeritvi evropskega povezovanja EU. Udeležba na njih je morda **nižja** kot na nacionalnih **volitvah**, vendar so ključne za zastopanost zunaj meja, saj mladim Evropejcem omogočajo, da vplivajo na odločitve o vprašanjih, ki zadevajo celotno celino.

Volitve so več kot le glasovanje: so vaša priložnost, da izberete voditelje, jih pokličete na **odgovornost** in da se vaš glas sliši na lokalni, nacionalni in po vsej Evropi.

Kako glasujem, če mi noben kandidat ni všeč? - Kliknite, če želite izvedeti, zakaj?

Zakaj je razumevanje politike pomembno

Ste se kdaj vprašali, kako se v resnici sprejemajo odločitve o vašem življenju? Politika ni samo za politike, temveč za vas, vašo skupnost in vašo prihodnost. Poznavanje delovanja **vlad** vam omogoča, da vplivate na vprašanja, ki so najpomembnejša.

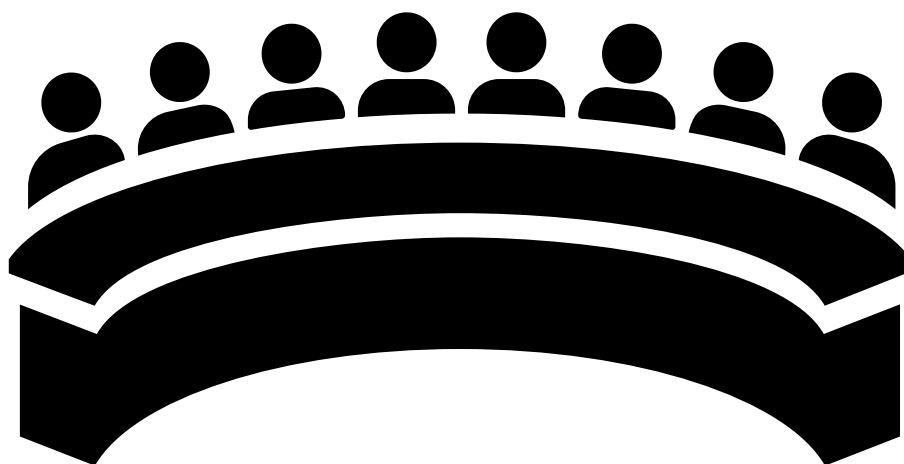
- **Portugalska:** Kdo odloča o financiranju bolnišnic ali o tem, katere soseske dobijo boljša stanovanja?
- **Španija:** Kako vas vplivajo reforme izobraževanja ali razprave o regionalni avtonomiji?
- **Italija:** Kdo oblikuje delovno zakonodajo, javni prevoz ali načrte za okrepanje gospodarstva?
- **Ciper:** Kako energetske politike ali odločitve EU vplivajo na življenje na vašem otoku?
- **Grčija:** Kdo določa pokojnine, varuje okolje ali spodbuja turizem?
- **Francija:** Kako se odloča o socialni varnosti, delavskih pravicah in zeleni politiki?
- **Slovenija:** Kdo odloča o lokalni infrastrukturi, trajnosti in pravicah manjšin?
- **Belgija:** Kako dvojezično upravljanje in regionalna politika vplivata na vsakdanje življenje?

Ko razumeš politiko, lahko sprašuješ, razpravljaš in deluješ. Lahko voliš, se udeležuješ razprav ali vplivaš na lokalne svete. Pomagaš voditi k **odgovornosti** in zagotavljaš, da politike delujejo zate in za tvojo skupnost.

- **Na ravni EU** je tudi vaš glas pomemben. Ste že kdaj pomislili, kako podnebne, migracijske ali trgovinske politike, o katerih odločajo v Bruslju, vplivajo na vašo državo? Obveščenost vam daje **moč**, da oblikujete Evropo, ne le da ji sledite.

Zato se vprašajte: Ali samo opazujete dogajanje v politiki ali ste pripravljeni sodelovati, sprejemati odločitve in ustvarjati spremembe doma, v svoji državi in po vsej Evropi?

Vrste političnih sistemov

Kaj je politični sistem?

Kako delujejo politični sistemi in kako državljani sodelujejo

Politični sistemi določajo, kako je organizirana **oblast** in kako se sprejemajo odločitve na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni. Po vsej Evropi so ti sistemi zgrajeni na skupnih načelih, kot so **demokracija**, **pravna država**, **delitev oblasti** in temeljne pravice. Te vrednote so zaščitene z nacionalnimi **ustavami** in pogodbami EU, kar ustvarja skupno demokratično osnovo.

Kako delujejo politični sistemi in kako državljani sodelujejo

- **Lokalna raven:** Nekaterе države dajejo občinam močno moč odločanja in spodbujajo neposredno **udeležbo državljanov**. To velja za Italijo, Slovenijo in Portugalsko. Druge, kot sta Francija in Grčija, dajejo večji poudarek **državnemu nadzoru** za zagotavljanje zakonitosti in **odgovornosti**.
- **Regionalna raven:** Tu se sistemi najbolj razlikujejo. **Belgija**, **Španija** in **Italija** imajo decentralizirane modele z močnimi regijami. **Slovenija** pa namesto izvoljenih regionalnih vlad uporablja koordinirane razvojne regije.
- **Nacionalna raven:** Vse države članice EU so predstavniške demokracije, vendar sledijo različnim ustavnim modelom in političnim tradicijam.
- **Evropska raven:** EU s svojimi institucijami in zakonodajo krepi skupne **demokratične vrednote**, hkrati pa spoštuje subsidiarnost in ustavno identiteto vsake države.

Ste vedeli?

Na Portugalskem je na volitvah v ustavodajno skupščino po revoluciji 25. aprila leta 1975 glasovalo 92 % državljanov. Belgija ima zaradi obveznega glasovanja volilno udeležbo vedno nad 90 %, Italija pa je na povojnih volitvah leta 1948 dosegla 92 %.

Kako državljani sodelujejo

- **Volitve:** Splošna volilna pravica na vseh ravneh je glavni način, s katerim državljani vplivajo na politične odločitve po vsej Evropi.
- **Več kot le glasovanje** – udeležba se ne konča z volitvami in se razlikuje glede na državo:

- Italija, Portugalska in Španija uporabljajo orodja, kot so referendumi, participativno proračuniranje in javna posvetovanja.

- Belgija in Francija se zanašata na formalne in pravno strukturirane mehanizme, kot so posvetovanja in peticije.

- Grčija in Ciper se osredotočata predvsem na volilno udeležbo in strankarsko angažiranost.

- Slovenija izstopa po močni lokalni udeležbi prek občinskih referendumov in državljskih pobud.

Na ravni EU: Državljeni lahko sodelujejo prek volitev v Evropski parlament, peticij, javnih posvetovanj in evropske državljanske pobude. Ta orodja dopolnjujejo nacionalne sisteme in veljajo bodisi za podporne bodisi za neposredne kanale vpliva, odvisno od države.

Primer v praksi

Mladi spreminjajo svet: Aprila 2024 je šest mladih Portugalcev na Evropskem sodišču za človekove pravice izpodbijalo 32 evropskih držav zaradi neukrepanja glede podnebnih sprememb. Primer je bil zavržen, vendar je sprožil razpravo in pokazal, kako lahko mladi spodbujajo vlade k zaščiti prihodnjih generacij.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Ste vedeli?

V 18. stoletju je Montesquieu oblikoval klasično teorijo delitve oblasti in trdil, da je svoboda najbolj zaščiten, ko je politična oblast razdeljena na zakonodajno, izvršilno in sodno, kar preprečuje koncentracijo oblasti v enem samem organu.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kako je moč organizirana na različnih ravneh upravljanja

Na nacionalni ravni je politična oblast organizirana okoli **ločitve zakonodajne, izvršilne** in **sodne** veje oblasti. Čeprav je to načelo skupno vsem državam EU, se ravnovesje med institucijami razlikuje.

Nacionalni politični sistemi

Parlamentarni sistemi: V državah, kot so Italija, Grčija, Slovenija, Portugalska in Španija, imajo **parlamenti** osrednjo vlogo pri nadzoru izvršilne **oblasti**. **Vlade** so odvisne od parlamentarnega zaupanja, kar krepi zakonodajni nadzor.

Močnejši modeli izvršilne oblasti: Francija in Ciper imata **polpredsedniške** in **predsedniške sisteme**, kar daje **izvršilni** oblasti večje vodstvo in neposredno politično avtoriteto.

Sodna oblast: V vseh sistemih je **sodna neodvisnost** osrednji element pravne države. **Ustavna** ali vrhovna sodišča pregledujejo zakonodajo in varujejo temeljne pravice.

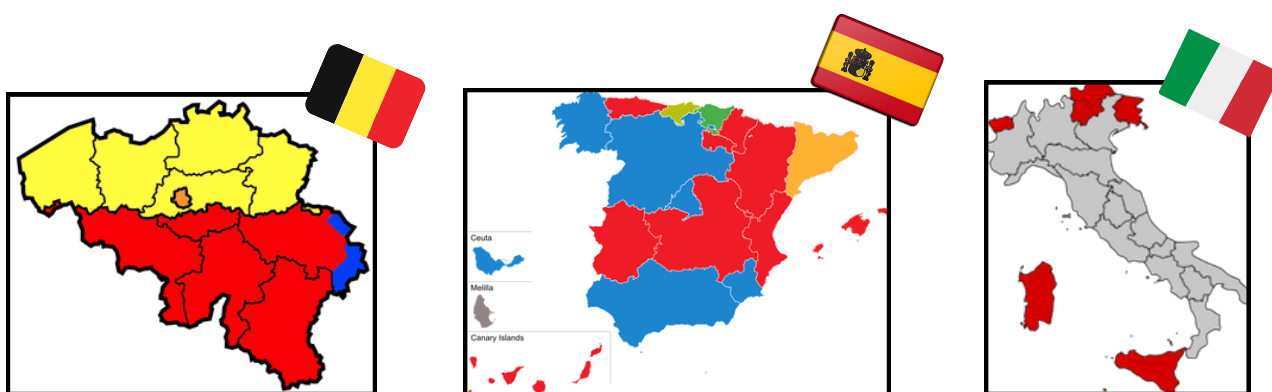
Kako je moč organizirana na različnih ravneh upravljanja

Teritorialna organizacija države

Kliknite za več informacij!

- **Zvezne ali zelo decentralizirane države:** Belgija in Španija regijam podelujeta široka pooblastila, kar jim omogoča močno **teritorialno avtonomijo**.
- **Unitarne države:** Grčija, Portugalska in Slovenija koncentrirajo **oblast** na nacionalni ravni, pri čemer omejujejo podnacionalne **pristojnosti** znotraj enotnega pravnega okvira.
- **Vmesni modeli:** Italija združuje močno **regionalno avtonomijo** z nacionalno enotnostjo sodstva. Slovenija, ki nima izvoljenih regionalnih vlad, to kompenzira z močno občinsko samoupravo.
- **Znotraj EU:** Nacionalna suverenost je delno deljena. Institucije EU sprejemajo zakone le na področjih, kjer so bile pristojnosti prenesene, medtem ko države članice ohranijo **pristojnosti** na vseh drugih področjih.

Zvezni sistem Belgije in avtonomnih regij Španije in Italije

Kliknite na zemljevide za več informacij!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Ste vedeli?

Od leta 2017 je odločitev EU odpravila stroške mobilnega gostovanja in s tem spremenila telefonske račune po vsej Evropi z enim samim pravilom.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kako je moč organizirana na različnih ravneh upravljanja

Kdo kaj počne? Odgovornosti na različnih ravneh

Javne odgovornosti so porazdeljene med ravnmi **upravljanja** glede na **subsidiarnost**, **teritorialno avtonomijo** in nacionalno kohezijo, vendar se obseg med državami razlikuje.

- **Lokalna raven:** Občine zagotavljajo storitve, ki so najbližje državljanom, kot so urbanistično načrtovanje, socialne storitve, upravljanje okolja in lokalna infrastruktura. Njihova finančna avtonomija se med državami razlikuje.
- **Regionalna raven:** Ta raven kaže največje razlike. V **decentraliziranih** sistemih, kot so Belgija, Španija in Italija, regije upravljajo ključna področja, kot so izobraževanje, zdravstvo, promet, gospodarski razvoj in okoljska politika. V bolj **unitarnih sistemih**, vključno z Grčijo, Portugalsko in Slovenijo, regije v glavnem usklajujejo ali izvajajo nacionalne politike.
- **Nacionalna raven:** Nacionalne **vlade** ohranjajo ključne državne odgovornosti, ki zahtevajo enotna pravila, vključno z obrambo, zunanjimi zadevami, pravosodjem, socialno varnostjo in obdavčitvijo.
- **Evropska raven:** Pristojnosti EU so opredeljene s pogodbami. EU ima izključna **pooblastila** na področjih, kot so trgovina, konkurenca in carina, deli pristojnosti na področjih, kot so okolje, promet, energetika in kmetijstvo, ter podpira ali usklajuje nacionalne ukrepe na področju izobraževanja, zdravstva in kulture.

Vpliv EU v vaši državi

Institucije EU ([Evropska komisija](#), [Evropski parlament](#) in [Evropski svet](#)) pomagajo oblikovati nacionalne politike, čeprav je njihov vpliv na nekaterih ravneh bolj viden kot na drugih.

Na lokalni in regionalni ravni [programi financiranja EU](#), kot so [ESRR](#), [ESS+](#), [SKP](#) in [mehanizem za okrevanje in odpornost](#), vodijo projekte na področju urbanega razvoja, prometa, okolja in digitalizacije. V [decentraliziranih](#) državah, kot so [Belgija](#), [Španija](#), Italija in Francija, ima EU močnejšo vlogo v regionalni politiki, medtem ko se [unitarne države](#), kot so Grčija, [Portugalska](#) in [Slovenija](#), osredotočajo na nacionalno usklajevanje.

Na nacionalni ravni organi EU predlagajo, sooblikujejo in izvršujejo zakone o vprašanih, kot so varstvo podatkov, podnebni cilji, pravice potrošnikov, digitalni trgi in socialne reforme. Po vsej Evropi zakonodaja in financiranje EU spreminjata lokalne in nacionalne politike ter oblikujeta vsakdanje življenje.

Institucija EU	Osnovna funkcija	Vpliv na nacionalne politike	Primeri
Evropska komisija	Zakonodajna pobuda in izvrševanje	<ul style="list-style-type: none"> Predlaga zakone EU Zagotavlja skladnost s spremljanjem in postopki za ugotavljanje kršitev 	<ul style="list-style-type: none"> Izvrševanje GDPR; Okoljske in odpadkovne direktive; Reforme za okrevanje in odpornost
Evropski parlament	Sozakonodajalec	<ul style="list-style-type: none"> Oblikuje zavezujoča pravila EU s spremembami in odobritvami 	<ul style="list-style-type: none"> Varstvo potrošnikov; digitalna regulacija (DMA/DSA)
Svet EU	Sozakonodajalec, ki zastopa države članice	<ul style="list-style-type: none"> Skupaj s Parlamentom sprejema zakonodajo EU 	<ul style="list-style-type: none"> Zakonodaja o podnebnju, energiji in notranjem trgu
Evropski svet	Strateška usmeritev	<ul style="list-style-type: none"> Določa dolgoročne politične prednostne naloge, ki usmerjajo ukrepe EU in nacionalne ukrepe 	<ul style="list-style-type: none"> Podnebni in energetske cilji (Fit for 55); Prednostne naloge pri odzivanju na krize

Vrste političnih sistemov v Evropi

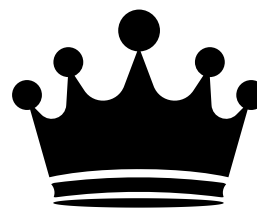
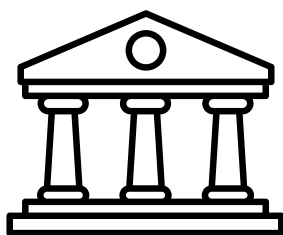
Politični sistemi so okviri za organiziranje **oblasti**. Medtem ko lahko države razvrstimo kot **demokracijo**, monarhijo, avtokracijo, oligarhijo, teokracijo ali hibride, so sodobne evropske države večinoma demokratične, z razlikami v strukturi in vodstvu.

Demokracija

Portugalska, Španija, Francija, Italija, Belgija, Slovenija, Grčija in Ciper so liberalne demokracije. **Oblast** izhaja iz svobodnih in konkurenčnih **volitev**, **ustave** varujejo pravice, neodvisna sodišča pa pregledujejo **vladna** dejanja.

- **Parlamentarne republike:** Portugalska, Italija, Slovenija, Grčija - predsednik vlade vodi, predsednik ima simbolično ali moderatorsko vlogo.
- **Parlamentarne ustavne monarhije:** Monarh v Španiji in Belgiji je simboličen, izvoljene institucije pa imajo dejansko **oblast**.
- **Polpredsedniška:** V Franciji si neposredno izvoljeni predsednik deli **oblast** s predsednikom vlade, ki ga imenuje parlament.
- **Predsedniška funkcija:** Ciprski predsednik je hkrati vodja države in **vlade**.

Vsi ohranjajo **volitve**, strankarsko konkurenco, sodni nadzor, svobodne medije in možnosti za udeležbo državljanov, ki presegajo glasovanje.

1974–1975 – Leta velikih preobrazb

V južni Evropi so padle diktature in nastale demokracije, medtem ko je ciprski konflikt leta 1974 preoblikoval politično strukturo otoka.

Revolucija nageljnov (1974)

Ciprski konflikt (1974)

Padec vojaške hunte in odprava monarhije (1974)

Francova smrt (1975)

Kliknite na slike, da raziščete preteklost!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Hibridni sistemi: Evropska unija

- EU je edinstven **hibridni sistem**, ki združuje **demokracijo** (Evropski parlament, zastopstvo Sveta) s tehnokratskim **upravljanjem** (Evropska komisija).
- **Avtoriteta** temelji na pogodbah, legitimnost je posredna, odločanje pa se razvija postopoma in ne s spremembo režima.
- EU predstavlja večnivojsko **upravljanje**, ki povezuje nacionalne demokracije v skupni **nadnacionalni sistem**.

Primer	Vrsta režima	Ustavna oblika	Ključna opomba
Portugalska	Demokracija	Parlamentarna republika	Nekdanja avtoritarna diktatura (1933–1974)
Španija	Demokracija	Parlamentarni ustavna monarhija	Monarhija je simbolična
Francija	Demokracija	Polpredsedniška republika	Dvojna izvršna oblast (predsednik + premier)
Italija	Demokracija	Parlamentarna republika	<u>Republika od leta 1946</u>
Belgija	Demokracija	Zvezna parlamentarna monarhija	Močna regionalna avtonomija
Slovenija	Demokracija	Parlamentarna republika	<u>Nekdanja socialistična država</u>
Grčija	Demokracija	Parlamentarna republika	Monarhija ukinjena leta 1974
Ciper	Demokracija	Predsedniška republika	Močan neposredno izvoljen predsednik
Evropska unija	Hibridni sistem	Nadnacionalna unija	Demokratsko + tehnokratsko upravljanje

Globalni trendi & izzivi

Zakaj populizem narašča

V zadnjem desetletju se je Evropa soočala s prekrivajočimi se krizami: finančno krizo, COVID-19, vojno v Ukrajini, pritiski na energijo in življenjske stroške, podnebnimi spremembami in migracijskimi tokovi. Ti izzivi so omajali zaupanje v vlade in **institucije** ter ustvarili plodna tla za populistična in nacionalistična gibanja. To niso začasni porasti, temveč strukturni odzivi na dolgotrajno negotovost.

Na lokalni ravni krize najprej in najhuje udarijo:

Na podeželju južne Francije se mesta, kot je Puget-Théniers, soočajo z gospodarsko krhkostjo, povezano s kmetijstvom, turizmom in podnebnimi tveganji, kar spodbuja nezaupanje v nacionalne in evropske oblasti.

V belgijski Flandriji lokalne razprave o identiteti, migracijah in avtonomiji krepijo nacionalistične narative. Zaradi omejenih lokalnih virov se državljani počutijo zapostavljene.

Demokracija pod pritiskom

Regionalne neenakosti se v času krize še povečajo:

 V Andaluziji (Španija) VOX politizirajo brezposelnost in nerazvitost, krivijo pa migracije in neuspehe centralne vlade.

 Razkol med severom in jugom Italije opolnomoča Legu in Fratelli d'Italia, saj združuje regionalistične in nacionalistične privlačnosti.

Te krize poslabšujejo dojemanje nepravilne porazdelitve bremena in slabijo zaupanje v upravljanje.

Na nacionalni ravni populizem odraža širšo krizo zastopanosti:

 V Franciji je Narodno združenje (Rassemblement National) pridobilo zgodovinsko podporo zaradi inflacije, varnosti in migracijskih skrbi.

 Italijanska stranka Fratelli d'Italia se je iz manjše stranke prebila na oblast s pomočjo nacionalistične retorike in skepticizma do pravil EU.

 Na Portugalskem vzpon Chege odraža javno nezadovoljstvo zaradi korupcije in neenakosti.

- Podobne vzorce imata tudi Grčija in Ciper, kjer gospodarske težave in migracijski pritiski spodkopavajo zaupanje v institucije.

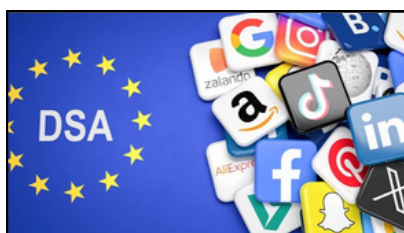

Kliknite, če želite izvedeti več o tej razpravi!

Evropa v središču pozornosti

Na evropski ravni so **volitve v Evropski parlament** leta 2024 pokazale naraščajočo moč populističnih in nacionalističnih strank, kar je otežilo ukrepanje EU na področju migracij, podnebja, digitalne regulacije in pravne države. Instrumenti EU, kot so NextGenerationEU, mehanizem za okrevanje in odpornost ter mehanizmi civilne zaščite, so namenjeni reševanju teh kriz, vendar evroskepticizem razkriva napetosti med nacionalno suverenostjo in kolektivnimi rešitvami.

Medtem umetna inteligenca prinaša nove izzive **upravljanja**. Umetna inteligenca oblikuje **politično komunikacijo**, upravo in **volitve**, kar vzbuja pomisleke glede preglednosti, odgovornosti in demokratične integritete. EU se je odzvala z zakonom o umetni inteligenci in zakonom o digitalnih storitvah, da bi zmanjšala tveganja, kot so algoritemska pristranskost, dezinformacije in zloraba podatkov.

Vladne strukture

Veje oblasti

Kdo ima moč?

V vsaki partnerski državi je **oblast** razdeljena na tri glavne veje oblasti: **izvršilno, zakonodajno** in **sodno**. Ta ločitev ščiti **demokracijo** in zagotavlja, da nobena posamezna oseba ali institucija ne more prevladovati. Način, kako se ta pooblastila delijo v vsaki državi, se razlikuje.

Belgija si deli **oblast** na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, sodišča pa so na **zvezni** ravni.

Portugalska uravnateži upravljanje lokalnih storitev z nacionalno **izvršilno oblastjo**, neodvisnimi sodišči in ceremonialnim predsednikom.

Ciper ima predsedniško obliko vlade: predsednik vodi, **parlament** sprejema zakone, sodišča pa **preverjajo ustavo**.

Francija ima močnega predsednika in predsednika vlade ter neodvisna sodišča.

Grčija daje lokalnim oblastem nekaj **odgovornosti**, vendar imata končno **oblast** nacionalna vlada in sodišča.

Slovenija nima izvoljenih regij in se zanaša na močno občinsko **samoupravo**.

Italija združuje močne lokalne in regionalne **oblasti** z nacionalnim pravosodnim nadzorom.

Španija ima **oblast** razdeljeno med lokalno, regionalno in nacionalno raven, pri čemer imajo močne regionalne **vlade**, končno **avtoriteto** pa imajo nacionalna sodišča.

Na ravni EU si **pristojnosti** delijo Komisija, Parlament, **Svet in Sodišče**.

Kliknite na zastave in EU, da vidite, kdo ima oblast!

Kako ima EU moč

Evropska unija ni država, ima pa svoj sistem, ki oblikuje vseh 27 držav članic. Odločanje si delijo tri ključne institucije: **Evropska komisija**, **Evropski parlament** in **Evropski svet**.

Te institucije skupaj ustvarjajo, uporabljajo in uveljavljajo politike EU, kar pomeni, da odločitve v Bruslju vplivajo na dogajanje v vaši državi.

Evropski parlament zastopa državljane. Poslanci Evropskega parlamenta so neposredno izvoljeni in skupaj s Svetom sprejemajo zakone in proračun EU. Parlament nadzoruje tudi Komisijo in jo skrbi za njeno **odgovornost**.

Evropska komisija deluje kot izvršilni **organ** EU. Predlaga zakone in politike o okolju, trgovini, izobraževanju in digitalnem razvoju, upravlja programe in financiranje ter zagotavlja, da države upoštevajo pravila EU.

Evropski svet združuje voditelje držav ali **vlad**. Določa prednostne naloge in strateške cilje, kot so podnebni ukrepi ali gospodarski razvoj, vendar ne sprejema zakonov neposredno.

Kliknite na slike in preverite, kdo ima oblast!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Nadzor & ravnotežje v upravljanju

Kako se deli moč

Delitev oblasti deli **oblast** na tri veje: zakonodajna oblast sprejema zakone, izvršilna oblast jih izvršuje, **sodna** oblast pa **nadzoruje**, ali se zakoni spoštujejo. To ravnovesje preprečuje zlorabe, varuje pravice in gradi zaupanje.

 V Belgiji lokalni sveti in župani upravljajo vsakodnevne zadeve, regije sprejemajo zakone in upravljajo, neodvisna sodišča pa zagotavljajo zakonitost.

 Ciper jasno ločuje **pristojnosti** med predsednikom, parlamentom in vrhovnim sodiščem.

 Grčija omejuje nacionalno **oblast** prek **parlamenta**, **vlade** in neodvisnih sodišč, medtem ko lokalne oblasti delujejo pod nadzorom.

 Italija uporablja **delitev oblasti** na vseh ravneh, pri čemer skupščine, **izvršilna** veja oblasti in **ustavna sodišča** varujejo zakonitost.

 Španija deli **pristojnosti** med nacionalno in regionalno **vlado**, pri čemer sodišča uveljavljajo obe.

 Portugalska ima podoben sistem, kjer lokalne oblasti upravljajo storitve, predsednik vlade in **vlada** imata **izvršilno** oblast, sodišča pa delujejo neodvisno.

 Francija ima **polpredsedniški sistem**, kjer predsednik vodi **izvršilno** vejo oblasti skupaj z **vlado**, hkrati pa je odgovoren **parlamentu**, neodvisna sodišča pa zagotavljajo spoštovanje zakona.

 Slovenija kljub temu, da nima izvoljenih regij, vzdržuje **nadzor** na lokalni in nacionalni ravni.

 Na ravni EU si **Komisija**, **Parlament**, **Svet** in **Sodišče** delijo **pristojnosti** za zagotavljanje **odgovornosti** pri sprejemanju odločitev.

Kliknite na zastave in EU, da vidite, kdo ima oblast!

Večnivojsko upravljanje: Kdo o čem odloča?

Raven EU

- **Evropska komisija:** Predlaga zakone, upravlja financiranje, preverja, ali države upoštevajo pravila
- **Evropski parlament:** Izvoljen s strani državljanov, soodloča o zakonih in proračunu ter skrbi za odgovornost Komisije
- **Evropski svet:** Nacionalni voditelji določajo velike prednostne naloge → oblikuje vse odločitve EU

Nacionalna raven

- **Vlade** izvajajo pravila EU in usklajujejo politike
- Primeri:

 Portugalska: obnovljivi viri energije, digitalne storitve

 Italija: regionalni prometni projekti

 Francija: kmetijski predpisi

Regionalna raven

- V **decentraliziranih** državah regije upravljajo programe EU
- Primeri:

 Andaluzija (Španija): socialni projekti

 Flandrija (Belgija): podnebne pobude

 Severna Italija: regionalni prometni in razvojni projekti

Lokalna raven

- Občine izvajajo pravila EU v praksi in upravljajo financirane projekte
- Primeri: urbanistično načrtovanje, socialne storitve, okoljski projekti

Odločitve EU izhajajo iz EU → nacionalno → regionalno → lokalno, kar državljanom omogoča, da vidijo rezultate blizu doma, in vsi prevzemajo **odgovornost**.

Kliknite na zastave in EU, da vidite, kdo ima oblast!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Centralizirano v primerjavi z decentraliziranim upravljanjem

Unitarni v primerjavi z zveznimi sistemi: kako se deli oblast

Unitarni sistemi koncentrirajo večino oblasti na nacionalni ravni, kar ohranja doslednost zakonov in enotnost države.

Grčija je **unitarna država**, v kateri ima centralna **vlada** večino politične moči, medtem ko lokalne oblasti izvajajo storitve, kot so izobraževanje, zdravstvo in urbanistično načrtovanje.

Ciper je **unitarna** predsedniška republika; **izvršilna**, **zakonodajna** in **sodna** veja oblasti so jasno ločene, lokalne oblasti pa izvajajo politike pod nacionalnim nadzorom.

Portugalska je **unitarna**, a **decentralizirana**: občine upravljajo lokalno infrastrukturo, socialne storitve in okoljsko politiko, medtem ko nacionalna **vlada** usklajuje krovno zakonodajo in finance.

Slovenija je **unitarna** država brez izvoljene regionalne ravni, zato občine upravljajo lokalne storitve in delujejo kot glavna vez med državljani in državo.

Italija je **unitarna**, a močno **decentralizirana** država, kjer regije nadzorujejo področja, kot so zdravstvo, promet in gospodarski razvoj, medtem ko sodni nadzor ostaja nacionalni.

Francija je **unitarna** država, vendar ima **decentralizirane** uprave; regije in občine izvajajo politike na področju izobraževanja, prometa in socialnih storitev pod nacionalnim vodstvom.

Zvezni sistemi bolj enakomerno delijo **oblast** med nacionalno in regionalno **vlado**, kar regijam daje precejšnjo avtonomijo.

Belgija je **zvezna država**, ki združuje močno **regionalno avtonomijo** z nacionalnim okvirom; regije, kot sta Flandrija in Valonija, imajo neodvisna **zakonodajna** in **izvršilna** pooblastila, medtem ko nacionalna sodišča zagotavljajo pravno doslednost.

Nekatere države zamegljujejo meje.

Španija je uradno **unitarna**, vendar zelo **decentralizirana**; avtonomne skupnosti upravljajo izobraževanje, zdravstvo in socialno politiko, zaradi česar so regionalne vlade osrednjega pomena za vsakdanje življenje državljanov.

Izvajanje zakonodaje EU je odvisno od nacionalnih, regionalnih in lokalnih organov, kar pomeni, da je **upravljanje na več ravneh** bistvenega pomena za učinkovitost politik na terenu.

Regije ali ne regij? Kako je oblast organizirana pod državo

Zakaj je to pomembno? Ali ima država regije ali ne, vpliva na to, kdo odloča, kdo upravlja denar EU in kako blizu je politika državljanom.

Država/Entiteta	Vrsta stanja	Regionalna raven	Avtonomne regije	Prave regionalne sile	Primeri
Portugalska	Unitarno decentralizirano	Da	Azori Madeira	Visoka v avtonomnih regijah Nizka na celini	Azori in Madeira upravljajo izobraževanje, zdravstvo in proračune; celinske občine upravljajo lokalne storitve.
Španija	Unitarno Visoko decentralizirano	Da	Da	Zelo visoko	Avtonomne skupnosti, kot je Katalonija, nadzorujejo izobraževanje, zdravstvo, policijo in jezikovno politiko.
Francija	Unitarno decentralizirano	Da	Ne	Srednje	Regije upravljajo promet, načrtovanje izobraževanja in gospodarski razvoj.
Italija	Unitarno Regionalizirano	Da	Da, nekatere regije	Spremenljivo, visoko v regijah s posebnimi statuti	Sicilija in Trentino-Zgornje Poadižje imata fiskalno in zakonodajno avtonomijo; druge regije omejeno.
Belgija	Zvezni	Da	Da, vse regije	Zelo visoko	Regije nadzorujejo izobraževanje, policijo, gospodarstvo in kulturo.
Grčija	Unitarno Centralizirano	Da, regionalne uprave	Ne	Nizko	Regije izvajajo nacionalne politike, občine pa upravljajo lokalne storitve.
Ciper	Unitarno Visoko centralizirano	Ne	Ne	Zelo nizko	Centralizirano upravljanje; občine skrbijo za osnovne storitve.
Slovenija	Unitarno Centralizirano	Ni izvoljene regionalne ravni	Ne	Nizko	Lokalne občine upravljajo vsakodnevno upravo; nacionalna vlada ohranja strateška pooblastila.
EU	Nadnacionalni hibrid	Da, prek držav članic	Ni na voljo	Posredno, deljeno	Regije in občine izvajajo zakonodajo in programe EU; zastopa jih Odbor regij.

Ste vedeli?

Od leta 1974 je imela Portugalska v samo 50 letih 27 različnih vlad. To je približno ena nova vlada vsakih 22 mesecev!

Študije primerov po vsej Evropi

Portugalski polpredsedniški sistem

Portugalska ima **polpredsedniški sistem**, kjer si **oblast** delijo predsednik, **vlada** in **parlament**. Predsednik nadzira ključne državne funkcije, **vlada** opravlja vsakodnevno upravo, **parlament** pa sprejema zakone. Te institucije skupaj uravnavajo **oblast**, vzdržujejo demokratični nadzor in zagotavljajo **odgovorno upravljanje**.

Predsednik republike:

Izvoljeni s strani državljanov

- Ali lahko vetoira zakone
- Imenuje predsednika vlade
- Lahko razpusti **parlament**

Vlada:

- Pod vodstvom predsednika vlade
- Vodi državo
- Predlagajte zakone
- Upravlja javne politike

Parlament:

- Sprejemajte zakone
- Odobritev proračuna
- Nadzira **vlado**

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kliknite na slike in preverite, kdo ima oblast!

Ste vedeli?

Po volitvah leta 2019 je Španija 254 dni ostala brez formalno imenovane vlade, kar kaže, kako lahko koalicijska politika resnično upočasni stvari!

Španski sistem regionalne avtonomije

Španija ima zelo **decentraliziran** sistem, kjer si **oblast** delijo centralna **vlada** in njenih 17 avtonomnih skupnosti ter 2 avtonomni mesti. Vsaka regija upravlja ključna področja, kot so izobraževanje, zdravstvo in promet, medtem ko nacionalna **vlada** zagotavlja splošno enotnost in usklajevanje. Ta sistem uravnatežuje močno regionalno samoupravo z nacionalno kohezijo, podpira zastopanost in učinkovito **upravljanje**.

Nacionalna vlada:

- Zunanja politika
- Obramba
- Nacionalno gospodarstvo
- Pravosodni sistem
- Ščiti ustavo

Okvir skupnega upravljanja:

- Španska ustava
- Statuti avtonomije
- Nacionalni nadzor v primeru kršitve pravil

Avtonomne skupnosti:

- Izobraževanje
- Zdravstvo
- Kultura
- Regionalni razvoj
- Lokalna identiteta

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kliknite na slike in preverite, kdo ima oblast!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Ste vedeli?

Italijanski zakon o varnosti iz leta 2025 je bil sprejet po več kot 18 mesecih razprav med poslansko zbornico in senatom, uvedel pa je strožje kazni za proteste, močnejša policijska pooblastila in pravila javnega reda.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Italijanska parlamentarna struktura

Italija je **parlamentarna** republika, kjer si **oblast** delijo **parlament**, **vlada** in predsednik republike. **Vlada** je odvisna od parlamentarne podpore, predsednik pa ima večinoma predstavniško in nadzorno vlogo. Ta sistem zagotavlja demokratični **sistem nadzora** in ravnotežja, politično stabilnost in **odgovornost** v vseh institucijah.

Predsednik republike:

- Izvoljen s strani parlamenta
- Imenuje predsednika vlade
- Zakoni o znakih
- Brez omejitev mandata

Vlada:

- Pod vodstvom predsednika vlade
- Vodi državo
- Predlagajte zakone
- Izvaja politike

Parlament:

- Sestavljen je iz dveh zbornic (poslanske zbornice in senata)
- Sprejemajte zakone
- Odobritev proračuna
- Nadzira vlado

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kliknite na slike in preverite, kdo ima oblast!

Ste vedeli?

Evropski parlament se sestaja v dveh različnih mestih: v Bruslju (Belgija) za večino dela in v Strasbourgu (Francija) za plenarna zasedanja, zaradi česar je edini parlament na svetu, ki svoje delovanje mesečno seli med državami!

Nadnacionalni model upravljanja EU

Evropska unija ima **nadnacionalni sistem upravljanja**, v katerem si države članice delijo odločanje z institucijami EU. To omogoča odločitve na ravni EU, ki veljajo za vse države, spodbuja čezmejno sodelovanje in hkrati zagotavlja demokratični nadzor.

Evropska komisija:

- Predlaga zakonodajo EU
- Upravlja programe in financiranje EU
- Varuh zakonov EU

Evropski svet:

- Voditelji držav in **vlad** držav članic EU
- Upravlja programe in financiranje EU
- Določitev politične usmeritve in prednostnih nalog EU

Evropski parlament:

- Zastopa državljane EU
- Spreminja in sprejema zakone in proračun EU
- Nadzira Komisijo

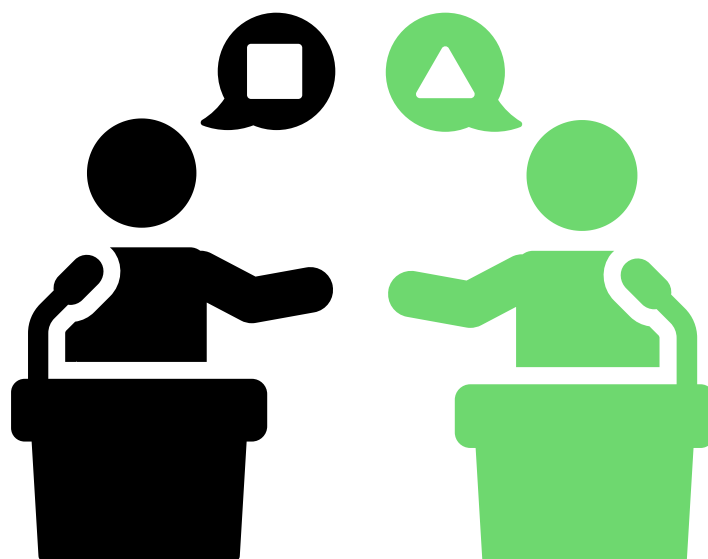

Kliknite na slike in preverite, kdo ima oblast!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Politične stranke in ideologije

Vloga političnih strank

Povezovanje državljanov z vladami

Politične stranke so hrbtenica **demokracije**. Sprejemajo ideje in skrbi ljudi, jih spreminjajo v politike in vodijo volivce skozi kompleksne politične odločitve. Brez strank bi bila politika zmedena in razdrobljena.

Kako stranke poskrbijo, da vaš glas šteje

- Združujejo skupne ideje in mnenja.
- Volivcem predstavijo **kandidate** in programe.
- Pomagajo pri oblikovanju **vlad**, oblikovanju odločanja in pozivajo tiste na **oblasti k odgovornosti**.

Na primer, če mlade zanimajo podnebne spremembe ali gospodarstvo, lahko stranke te pomisleke spremenijo v zakone, proračune ali celo politike na ravni EU, s čimer bodo vaše ideje imele resničen vpliv.

Ste vedeli? Levica in desnica izvirata iz francoske revolucije, kjer so poslanci sedeli po idejah: konservativci na desnici in tretji stan in reformatorji na levi.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Razumevanje političnega spektra: levica, desnica in onkraj

Politične stranke se razlikujejo po tem, kaj je po njihovem mnenju najboljši način za organizacijo družbe, upravljanje gospodarstva in zaščito pravic državljanov. To ustvarja spekter od leve do desne.

• Levičarske stranke:

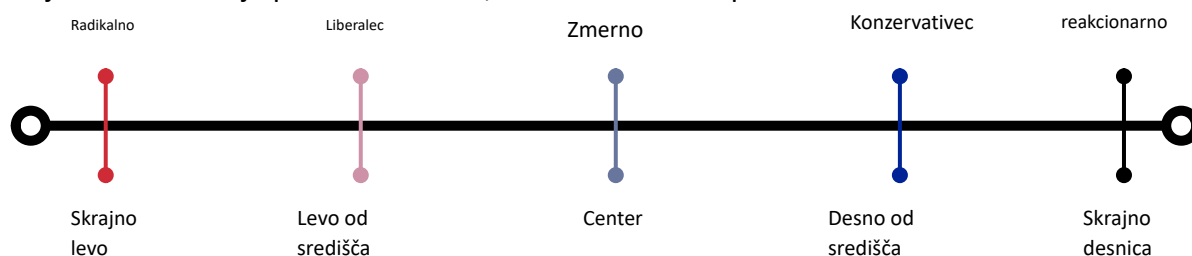
- Enakost in socialna zaščita; javne storitve, pravice delavcev; prerazporeditev bogastva; **vladne** intervencije za zmanjšanje socialnih in ekonomskih neenakosti.
- Pogosto se zavzemajo za višje davke za bogate za financiranje zdravstva, izobraževanja in socialnih programov.

• Desničarske stranke:

- Individualna svoboda; tržno usmerjene rešitve; podpora zasebnemu podjetništvu, nižji davki in omejeno posredovanje **vlade** v gospodarstvu.
- Pogosto dajejo prednost osebni odgovornosti, podjetništvu in gospodarski konkurenci, saj verjamejo, da bi morali imeti posamezniki in podjetja svobodo uspeha na podlagi lastnega truda.

- **Številne stranke so v središču ali združujejo elemente obeh strani** in se zavzemajo za ravnovesje med socialno zaščito in ekonomsko svobodo.

Spekter pomaga volivcem razumeti prioritete in vrednote posamezne stranke ter kako te izbire vplivajo na oblikovanje politik na lokalni, nacionalni in evropski ravni.

Kliknite tukaj, da odkrijete svojo politično ideologijo!

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Politične stranke iz več držav EU, razvrščene po politični teoriji

Država	Levi	Sredinsko-levo	Sredinsko-desno	Desni
<u>Portugalska</u>	Bloco de Esquerda (BE)	Socialistična stranka (PS)	Partido Social Democrata (PSD) Iniciativa Liberal (IL)	Čega
<u>Španija</u>	Unidas Podemos	Partido Socialista Obrero Español (PSOE)	Partido Popular (PP) Ciudadanos	Vox
<u>Francija</u>	La France Insoumise (LFI) Europe Écologie Les Verts (EELV)	Socialistična stranka (PS)	La République En Marche! (LREM)	Republikanci (LR)
<u>Italija</u>	Gibanje 5 zvezdic (M5S)	Demokratska stranka (PD)	Forza Italia (FI)	Lega Fratelli d'Italia (FdI).
<u>Belgija</u>	Groen	PS (Socialistična stranka)	N-VA (Nieuw-Vlaamse Alliantie) Open VLD	Vlaams Belang
<u>Slovenija</u>	Levica	Gibanje Svoboda (GS) Socialni demokrati (SD)	Nova Slovenija (NSi)	Slovenska demokratska stranka (SDS)
<u>Grčija</u>	Komunistična partija Grčije Siriza (KKE)	PASOK - KINAL	Nova Demokratija (ND)	Grška rešitev
<u>Ciper</u>	Progresivna stranka delovnega ljudstva (AKEL)	Gibanje za socialno demokracijo (EDEK)	Demokratski zbor (DISY) Demokratska stranka (DIKO)	Nacionalna ljudska fronta (ELAM)

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Politične ideologije po Evropi

Zakaj so ideologije pomembne v resnični politiki

Politične ideologije niso abstraktne teorije, temveč oblikujejo način vladanja strank, s kom sklepajo zaveznitva in kako se odzivajo na krize. Tudi ko stranke prilagodijo svoja sporočila za **volitve**, njihove ideološke korenine še vedno vplivajo na prioritete, vrednote in odločitve. Poznavanje teh ideologij pomaga državljanom razumeti, kaj bodo stranke verjetno storile na **oblasti** in ali se njihove odločitve ujemajo z njihovimi lastnimi vrednotami.

Liberalizem

Liberalizem se osredotoča na individualne svoboščine, državljanske pravice in tržno usmerjena gospodarstva, običajno z nekaj regulacije za zaščito pravičnosti. Liberalne stranke pogosto podpirajo podjetništvo, mednarodno sodelovanje in progresivne socialne pravice.

- V Franciji renesansa Emmanuela Macrona predstavlja centristično-liberalni pristop, ki združuje protržne reforme s socialnimi naložbami.
- V Belgiji Open VLD združuje ekonomski liberalizem z močno podporo enakosti spolov in pravicam LGBTQ+.
- Liberalne ideje vplivajo tudi na **upravljanje** na Portugalskem, v Španiji in Sloveniji, zlasti na področjih, kot so digitalna politika, inovacije in integracija EU.

Kliknite na slike, če želite izvedeti več o tem, kaj mislijo in počnejo!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Konzervativizem

Konzervativizem v Evropi ima različne oblike, od krščanske demokracije do bolj nacionalističnih tradicij. Pogosto poudarja stabilnost, tradicijo, fiskalno odgovornost in socialno kohezijo.

V Španiji Partido Popular spodbuja tržne reforme, hkrati pa zagovarja tradicionalne institucije.

V Grčiji Nova demokracija združuje gospodarsko liberalizacijo z močnim poudarkom na nacionalni identiteti.

- Krščanskodemokratske tradicije so oblikovale politiko v Belgiji, Italiji in Sloveniji, saj so prepletale konservativne družbene vrednote s sprejemanjem sistemov socialnega varstva.

Na Cipru konservativne ideje močno vplivajo na razprave o identiteti, varnosti in socialni politiki.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ
ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ

Kliknite na slike, če želite izvedeti več o tem, kaj mislijo in počnejo!

Socializem in socialna demokracija

Socializem in socialna demokracija dajeta prednost socialni enakosti, javnim storitvam in državnim intervencijam za zmanjšanje neenakosti. Te ideje so oblikovale povojno Evropo in ostajajo vplivne še danes.

- Na Portugalskem je Socialistična stranka razširila dostop do zdravstvenega varstva, zaščito delavcev in izobraževanje, hkrati pa ostala proevropska.
- Francija ima dolgo socialistično tradicijo, povezano z državnim načrtovanjem in socialno zaščito, ki so jo nedavno oživile levičarske koalicije.
  - V Španiji, Grčiji in Italiji socialdemokratske stranke še naprej oblikujejo razprave o plačah, stanovanjih in socialni varnosti.
- V Sloveniji so sredinsko-leve stranke igrale ključno vlogo pri obrambi socialne zaščite med gospodarskimi prehodi.

**Le Parti
socialiste**

sp.a

Kliknite na slike, če želite izvedeti več o tem, kaj mislijo in počnejo!

Zelena politika

Zelena politika je nastala iz okoljskih gibanj in se osredotoča na varstvo podnebja, trajnost in ekološke omejitve gospodarske rasti. Zelene stranke pogosto povezujejo okoljska vprašanja z **demokracijo**, socialno pravičnostjo in človekovimi pravicami, vendar se njihov politični vpliv med državami precej razlikuje.

- V Belgiji so zelene stranke, kot sta Ecolo in Groen, dobro uveljavljene in so sodelovale v koalicijskih vladah tako na zvezni kot regionalni ravni, s čimer so vplivale na politike o podnebjju, mobilnosti in energetske prehodu.
- V Franciji ima organizacija Europe Écologie Les Verts vidno vlogo na lokalnih in evropskih volitvah ter oblikuje javno razpravo o okoljskih vprašanjih, čeprav le redko vlada na nacionalni ravni.
- Na Portugalskem, v Španiji, Italiji, Grčiji, na Cipru in v Sloveniji imajo zelene stranke običajno omejeno volilno moč ali pa delujejo znotraj širših levih koalicij.

ecolo

Kliknite na slike, če želite izvedeti več o tem, kaj mislijo in počnejo!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Populizem

Populizem ni toliko popolna ideologija, temveč bolj politični slog, ki postavlja v nasprotje »ljudstvo« in »elito«. Pojavlja se lahko tako na levi kot na desni strani, čeprav je novejši evropski populizem večinoma desničarski.

- V Franciji Nacionalni zbor mobilizira volivce okoli identitete, varnosti in evroskepticizma.
- V Italiji je nacionalistično-populistična retorika vstopila v vladni diskurz.
- Na Portugalskem Chega odraža nezadovoljstvo volivcev s korupcijo in neenakostjo.
  - Podobna dinamika obstaja v Grčiji, na Cipru in v Španiji, kjer populistični akterji pridobivajo podporo med gospodarskimi stresi ali razpravami o migracijah.

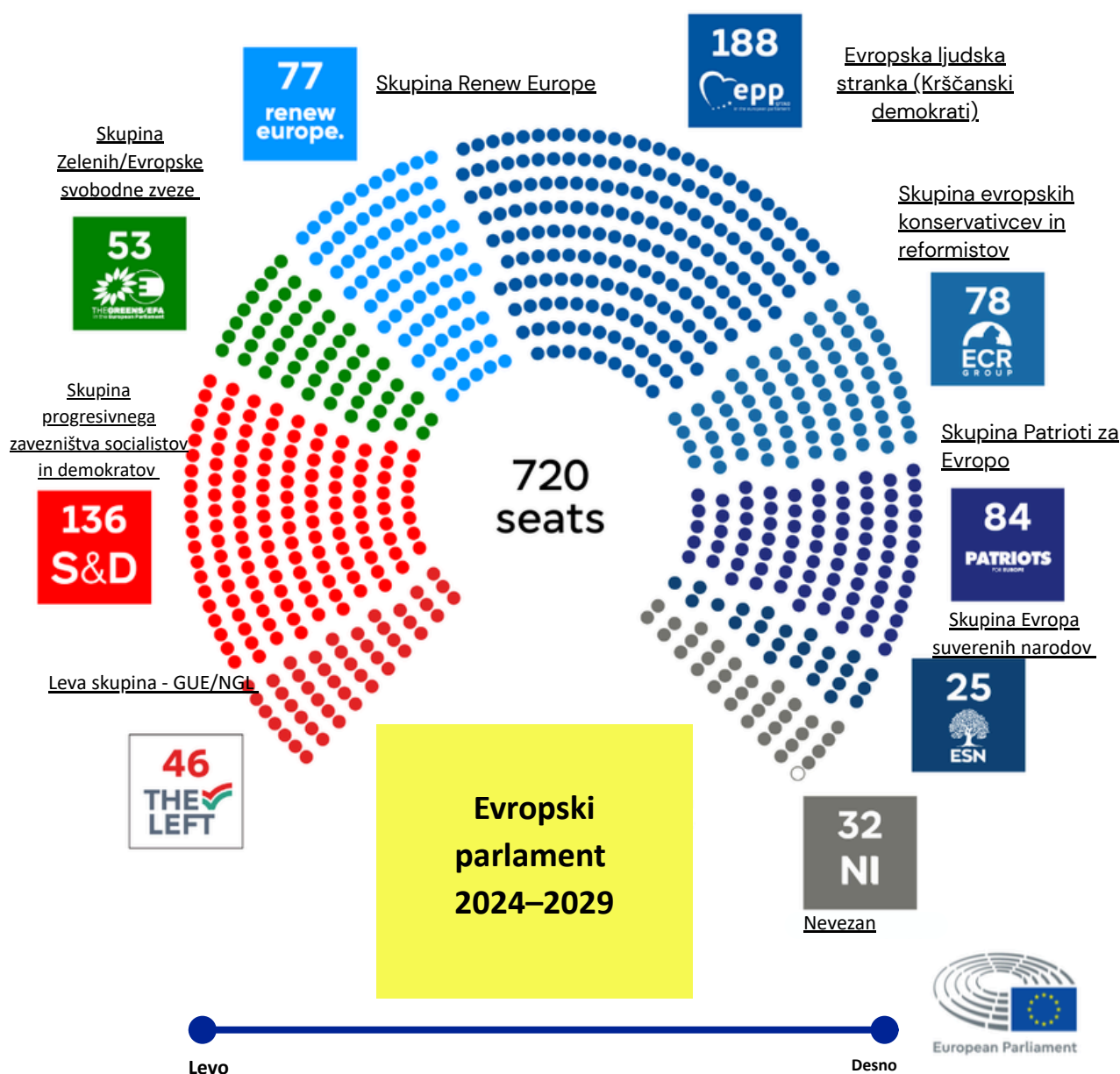
Kliknite na slike, če želite izvedeti več o tem, kaj mislijo in počnejo!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Politične stranke na ravni EU in njihova vloga v Evropskem parlamentu

Na ravni EU nacionalne stranke sodelujejo znotraj evropskih **političnih skupin** v **Evropskem parlamentu**. Te skupine usklajujejo glasovanja in vplivajo na prednostne naloge EU.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kliknite na naslove, če želite izvedeti več o tem, kaj mislijo in počnejo!

Vseevropski in nacionalni strankarski sistemi – kako oblikujejo politiko

Evropske **volitve** se razlikujejo od nacionalnih. Državlani volijo za nacionalne **stranke**, ne za evropske federacije, kar ustvarja dvonivojski sistem: stranke tekmujejo na domačem trgu, hkrati pa se povezujejo s svojo evropsko družino.

Nedavne **volitve** v EU kažejo na razdrobljenost. Levosredinske stranke, kot so portugalski socialisti in francoska Renaissance, ter desnosredinske stranke, kot sta grška Nova demokracija in italijanska Liga, ostajajo vplivne, medtem ko so Zeleni izgubili sedeže, manjše liberalne in populistične stranke pa so pridobile na veljavi. Nacionalne stranke preizkušajo sporočila ali izražajo nezadovoljstvo, federacije EU pa usklajujejo **kampanje** in ustvarjajo spreminjajoče se koalicije po vsej Evropi.

Evropska strankarska družina	Država	Nacionalna stranka
S&D	Portugalska	Socialistična stranka
	Španija	PSOE
	Slovenija	Socialni demokrati
NGL/Levica	Grčija	Siriza
	Ciper	AKEL
Obnovite Evropo	Francija	Renesansa
	Belgija	Odpri VLD
Evropski konservativci in reformisti	Grčija	Grška rešitev
	Francija	Identiteta-svoboda
Patrioti za Evropo	Italija	Legia

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575

Kako ideologije oblikujejo Evropski parlament

Zeleni – Zavzemajo se za stroge okoljske cilje, obnovljive vire energije in podnebno pravičnost. Želijo si drznih ukrepov za zaščito planeta.

Socialni demokrati in levica – Osredotočajo se na pravičnost, pravice delavcev, socialno zaščito in zmanjševanje neenakosti. Njihov cilj je zagotoviti, da so zelene in gospodarske politike socialno vključujoče.

Liberalci – Podpirajo tržno usmerjene rešitve, kot so oblikovanje cen ogljika, podjetništvo in inovacije. Za doseganje političnih ciljev dajejo prednost fleksibilnosti in ekonomskim spodbudam.

Konservativci in krščanski demokrati – Uravnovežiti ambicije z gospodarsko stabilnostjo, zaščititi tradicije in zagotoviti, da politike ne preobremenijo nacionalnih gospodarstev.

Populisti/evroskeptiki – Pogosto izpodbijajo rešitve na ravni EU, pri čemer poudarjajo nacionalno suverenost, strog nadzor migracij in omejitve posredovanja EU.

Ključne politike v praksi:

Podnebje: Evropski zeleni dogovor združuje cilje Zelenih, pravičnost socialnih demokratov, tržne rešitve liberalcev in gospodarsko previdnost konservativcev.

Migracije: Levica in liberalci podpirajo azil in integracijo; konservativci in populistii dajejo prednost mejnemu nadzoru in nacionalni identiteti.

Gospodarstvo: Južnoevropski socialisti si prizadevajo za skupno finančno odgovornost; severni konservativci in liberalci poudarjajo fiskalno disciplino. Kompromisi se pojavljajo pri ukrepih, kot je sklad za okrevanje Next Generation EU.

Ali ste vedeli? Med letoma 2010 in 2011 je Belgija zaradi težav pri oblikovanju koalicije med več strankami in jezikovnimi skupnostmi preživela 541 dni brez vlade s polno močjo, kar je svetovni rekord v demokratičnem sistemu.

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Kako strankarski sistemi oblikujejo demokracijo v Evropi

Politične stranke oblikujejo demokracijo onkraj volitev. Struktura strankarskega sistema posamezne države vpliva na oblikovanje vlade, stabilnost in vpliv državljanov. V večini evropskih držav prevladujejo večstrankarski sistemi, v katerih koalicije in manjše stranke pogosto držijo ravnovesje moči.

Večstrankarska v primerjavi z dvostrankarsko dinamiko

- Prevladovanje dveh strank je redko, čeprav se mu je Grčija včasih približala, ko sta Nova demokracija in SYRIZA/PASOK imeli večino sedežev.
- V Evropi prevladujejo večstrankarski sistemi, ki omogočajo raznoliko zastopanost, vendar zahtevajo oblikovanje koalicij, kot v Belgiji, kjer se mora za oblikovanje vlade pogajati več kot 10 jezikovno razdeljenih strank.

Portugalska	Večstrankarska z dvema največjima strankama (PS, PSD) in manjšimi formacijami, kot je Chega. Manjšinske ali enostrankarske vlade so pogoste.
Španija	Razdrobljen sistem s strankami PSOE, PP, Vox, Unidas Podemos in vplivnimi regionalnimi strankami (katalonsko, baskovsko), ki oblikujejo koalicije.
Francija	Dvokrožne volitve ustvarjajo konkurenco med levico, sredino in desnico (Preporod, Nacionalni zbor, Nova ljudska fronta), zaradi česar so povolilna zavezništva pogosta.
Italija	Prevladujejo desničarji (Fratelli d'Italia, Lega, Forza Italia), levosredinski (Demokratična stranka) in populistično Gibanje petih zvezd. Koalijske vlade so pravilo.
Belgija	Dva prekrivajoča se sistema (flamski, frankofonski) in zastopanost nemško govorečih jezikov. Koalicije segajo čez jezikovne in ideološke meje.
Slovenija	Majhen parlament, več strank na levi, sredini in desnici. Koalicije 3–4 strank so standardne.
Grčija	Razdrobljene od krize leta 2008; Nova demokracija, Siriza in druge stranke si delijo oblast v koalijskih vladah.
Ciper	Večstrankarski sistem med grškimi Ciprčani (DISY, AKEL, DIKO) in ločena turško-ciprska politika. Vprašanja ponovne združitve dodajajo horizontalno razsežnost.

Volilni sistemi, postopek, integriteta in etika ter izobraževanje volivcev

Ali ste vedeli? Na splošnih volitvah v Španiji leta 2019 je lokalna stranka Teruel Existe osvojila 1 sedež in 2 senatorja v kongresu s samo 34.000 glasovi po vsej državi (0,03 % vseh glasov).

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Volilni sistemi po Evropi

Kako delujejo evropske volitve – od glasov do sedežev

Večina evropskih držav uporablja [proporcionalno zastopnost](#), vključno z Belgijo, Španijo, Italijo in Grčijo. Stranke prejmejo sedeže približno glede na svoj delež glasov, kar omogoča manjšim strankam vstop v [parlament](#). Ta sistem običajno privede do [koalicijskih vlad](#), saj nobena posamezna stranka ne dobi [večine](#).

[Francija](#) uporablja predvsem [večinski sistem](#), pri katerem se v vsaki [volilni enoti](#) izvoli en [kandidat](#), pogosto v dveh krogih. To daje prednost večjim strankam in običajno ustvari enostrankarske vlade z jasnimi zmagovalci.

Volilne enote in [pragovi](#) se razlikujejo. Manjša okrožja, kot na primer v Španiji, majhnim strankam otežujejo pridobitev sedežev. Nekatere države zahtevajo minimalni odstotek glasov za pridobitev zastopnosti.

Metode [dodeljevanja sedežev](#), kot je [D'Hondtova metoda](#), lahko nekoliko favorizirajo večje stranke. Nekateri sistemi, kot je belgijski, volivcem omogočajo, da izberejo določene [kandidate](#) znotraj [strankarskih list](#).

Te razlike vplivajo na [oblikovanje vlade](#) in politično dinamiko: proporcionalni sistemi spodbujajo gradnjo koalicij in pogajanja, medtem ko [večinski](#) sistemi dajejo prednost stabilnosti in jasnim rezultatom.

Volilni sistem, specifičen za EU: volitve v Evropski parlament?

Vse države EU uporabljajo [proporcionalno zastopnost](#) na [volitvah v Evropski parlament](#), kot to zahtevajo pravila EU. To zagotavlja, da sedeži odražajo delež glasov, ki jih prejme posamezna stranka, kar omogoča zastopnost različnih političnih glasov.

Večina držav, vključno z Belgijo, Španijo, Portugalsko, Ciprom, Italijo in Slovenijo, uporablja [standardni proporcionalni sistem s strankarskimi listami](#). Sedeži se razdelijo glede na delež glasov, običajno z uporabo [D'Hondtove metode](#).

Tudi Grčija uporablja [proporcionalno zastopnost](#), vendar z [odprtimi listami in preferenčnim glasovanjem ter volilnim pragom](#). To zmanjšuje število zelo majhnih strank, ki vstopajo v Evropski parlament.

Francija se razlikuje od svojega nacionalnega sistema: za evropske [volitve](#) uporablja [proporcionalno zastopnost z zaprtimi listami](#), ki od leta 2019 tvorijo enotno nacionalno [volilno enoto](#). Stranke dobijo sedeže sorazmerno s svojim glasom, vendar volivci ne morejo izraziti preferenc za posamezne [kandidate](#).

Kliknite tukaj, če želite izvedeti več!

Ali ste vedeli? Ženske v Sloveniji so volilno pravico pridobile leta 1945, prva ženska pa je bila v parlament izvoljena leta 1946.

Volilni proces

Kako deluje volilni postopek?

Volitve po vsej Evropi sledijo strukturiranemu **postopku**, od objave rezultatov do štetja **glasovnic** in oblikovanja **vlad**. Državljeni prejmejo jasne informacije o tem, kdaj in kje bodo volili, na dan volitev pa oddajo svoj glas na papirju ali elektronsko. Ko so glasovi prešteti, se pretvorijo v sedeže. V proporcionalnih sistemih, kot so Belgija, Španija, Italija, Portugalska, Slovenija, Grčija in Ciper, se **vlade** pogosto oblikujejo s koalicijami, medtem ko **večinski** sistemi, kot je francoski, običajno hitreje ustvarijo enostrankarske vlade.

Pravila glasovanja se razlikujejo glede na državo.

- V Belgiji je glasovanje **obvezno** in **večinoma elektronsko**, z možnostjo preferenčnih glasov za **kandidate**.
- V Grčiji lahko volivci oddajo preferenčne glasove tudi za **kandidate** strank na **odprtih listah**.
- Večina drugih držav, kot so Portugalska, Španija, Italija, Francija, Slovenija in Ciper, uporablja prostovoljne papirnate **glasovnice**.

Registracija je povsod samodejna, volivci pa so vnaprej obveščeni o **svojem volišču** in volilnih pravicah.

Kampanje so strogo regulirane. Pravila omejujejo porabo, trajanje, oglaševanje in dostop do medijev, nadzor pa izvajajo neodvisni organi. Televizijsko in spletno politično oglaševanje se spremlja, predpisi na ravni EU pa zagotavljajo **preglednost**, preprečujejo **dezinformacije** in ščitijo **volitve** pred **tujim vmešavanjem**.

Integriteta in etika volitev

Ohranjanje poštenih in preglednih volitev

Volitve v Evropi so pod strogim nadzorom, da bi zaščitili **demokracijo**. Goljufije, **podkupovanje** ali **korupcija** so kazniva dejanja, ki se kaznujejo z globami, izgubo položaja ali celo zaporno kaznijo. Volitve so pod strogim nadzorom, z uradnimi **voliščki**, preverjanjem identitete in jasnimi postopki, ki zagotavljajo, da vsak glas šteje.

 Belgija: Glasovanje je delno elektronsko, vendar podprto s papirnatimi **glasovnicami**. Zanesljivost zagotavljajo **revizije** in preverjanja.

- Španija, Francija, Portugalska, Italija: Uporabljajo se papirnate glasovnice, štetje pa je javno, pogosto z opazovalci.
- Grčija in Ciper: **Odprte liste** s **pragovi** omejujejo prekomerno zastopanost majhnih strank, hkrati pa zagotavljajo pravičnost.

Finančne zadeve: **Financiranje kampanj** je strogo nadzorovano. Stranke morajo razkriti vsa sredstva, anonimne ali tuje donacije pa so pogosto prepovedane. Neodvisne agencije, sodišča in novinarji delujejo kot nadzorni organi za preprečevanje zlorab.

Zaščitni ukrepi na ravni EU:

- **Volitve** morajo biti svobodne, tajne in sorazmerne.
- Evropske politične stranke razkrivajo financiranje in so pod nadzorom.
- Pravila, kot je Zakon o digitalnih storitvah, se borijo proti **dezinformacijam** in spletnim manipulacijam.
- Institucije, kot sta OLAF in evropski javni tožilec, se usklajujejo pri zaustavljanju čezmejnih goljufij.

Hitra dejstva:

- Volitve so v Belgiji obvezne, drugod pa neobvezne.
- V Belgiji in Grčiji so dovoljeni preferenčni glasovi, kar državljanom daje večjo izbiro.
- **Pragovi** se razlikujejo: višji **pragovi** poenostavljajo oblikovanje koalicij, vendar zmanjšujejo zastopanost majhnih strank.

Izobraževanje volivcev in trendi

Kako informirano glasovanje krepi demokracijo

Informirano glasovanje krepi **demokracijo**. Ko državljani razumejo, za kaj se zavzemajo stranke in **kandidati**, volijo na podlagi idej, ne navad ali govoric. To povečuje **odgovornost**, izboljšuje razprave in zagotavlja, da rezultati **volitev** odražajo prioritete družbe.

Trendi in inovacije

- Digitalno glasovanje in glasovanje iz tujine omogočata hitrejše in dostopnejše **volitve**, zlasti za študente in izseljence.
- **Družbeni mediji** hitro širijo informacije, pa tudi **dezinformacije**, ki lahko zmedejo volivce, zmanjšajo zaupanje in polarizirajo mnenja.
- **Preglednost**, jasna navodila in **medijska pismenost** so ključnega pomena za varno uporabo novih metod glasovanja.

Vloga EU

Kliknite za več
informacij!!

- Vsakemu državljanu EU zagotavlja pravico, da voli ali kandidira na **volitvah v Evropski parlament** v državi, kjer prebiva.
- Usklajuje pravila, koordinira države članice in odpravlja ovire za sodelovanje.
- Spodbuja čezmejno glasovanje in zagotavlja, da **volitve** ostanejo vključujoče, poštene in resnično evropske.

Kampanje in politično komuniciranje

Namen političnih kampanj

Politične kampanje preoblikujejo ideje v politična dejanja tako, da vizije povezujejo z volivci. Večina **kampanj** deluje kot neprekinjen cikel: politične ideje se prevedejo v jasna sporočila, gradi se podpora za vplivanje na politiko, **agenda** se postavi v ospredje javne razprave in volivci se mobilizirajo k sodelovanju.

Kampanje na različnih ravneh: lokalni, nacionalni in evropski

Kampanje so videti zelo različno, odvisno od tega, kje se odvijajo.

Lokalne **kampanje** se osredotočajo na vsakdanja vprašanja, ki neposredno vplivajo na življenja ljudi, kot so javni prevoz, stanovanja, šole ali varnost.

 V Belgiji se na primer lokalna politika pogosto opira na »politiko pločnikov«: pogovore od vrat do vrat, srečanja skupnosti in sosedske skupine na **družbenih omrežjih**.

- Podobni pristopi se uporabljajo v Španiji, na Portugalskem, v Italiji, Grčiji, na Cipru in v Sloveniji, kjer sta zaupanje in osebni stik na lokalni ravni najpomembnejša.

Nacionalne **kampanje** so širše in bolj medijsko usmerjene. Pogosto se osredotočajo na voditelje strank, gospodarska vprašanja in nacionalno identiteto.

 V Franciji so lahko **kampanje** zelo polarizirane. Med predčasnimi **volitvami** leta 2024 je levičarska **Nova ljudska fronta mobilizirala ogromne ulične demonstracije**, medtem ko je **Nacionalni zbor uspešno uporabil TikTok** za privabljanje mladih volivcev, zlasti s povezovanjem nacionalnih politik z lokalno identiteto in podeželskim življenjem.

 Na Portugalskem nacionalne **kampanje** pogosto uporabljajo **čustvena sporočila**, prilagojena različnim skupinam, kot so mladi mestni volivci v primerjavi s starejšim podeželskim prebivalstvom.

 V Italiji ostaja **televizija osrednjega pomena**, stranke pa poudarjajo vodstvo, stabilnost in pripravljenost za vladanje.

- V Španiji, Grčiji, na Cipru in v Sloveniji nacionalne **kampanje** združujejo tradicionalne medije z digitalnimi platformami, da bi dosegle mlajše volivce.

Primer v praksi

Fidias Panayiotou, kontroverzni YouTuber, je svojo kampanjo za evropskega poslanca leta 2024 na Cipru začel neposredno prek YouTubea in TikToka ter bil izvoljen s skoraj 20 % glasov, kar dokazuje, da se lahko digitalna slava spremeni v resnično politično moč, pa naj bo to v dobrem ali slabem.

Kliknite za več informacij!!

Kampanje Evropske unije, zlasti za **Evropski parlament**, se soočajo s posebnimi izzivi. Te **volitve** se pogosto dojemajo kot »drugorazredne«, kar pomeni, da ljudje manj volijo in se bolj osredotočajo na nacionalno politiko kot na politike EU. Mnogi volivci jih obravnavajo kot način presojanja svojih nacionalnih vlad. Institucije EU se na to odzivajo s spodbujanjem večjezične komunikacije in skupne evropske identitete. Vendar pa nacionalni mediji še vedno težijo k temu, da volitve EU uokvirjajo z vidika domačih vprašanj, kar lahko mlade oddalji od evropskega projekta.

Kampanje za **Evropski parlament** si prizadevajo ustvariti skupno evropsko razpravo z uporabo orodij, kot sta system Spitzenkandidaten in večjezična digitalna komunikacija. Vendar pa se volitve v EU pogosto obravnavajo kot »drugoroge«, nacionalni mediji pa jih uokvirjajo skozi domačo politiko.

Da bi se temu uprli, se pojavljajo nova digitalna orodja. Aplikacije, kot je Palumba, ki so jih ustvarili mladi Evropejci, povezujejo uporabnike s strankami na podlagi vprašanj, ki zadevajo celotno EU, kot so podnebne spremembe in migracije. **Kampanje** EU, kot je Use Your Vote, spodbujajo tudi čezmejne teme in mlade spodbujajo, da se ne vidijo le kot nacionalni volivci, temveč kot aktivni evropski državljani.

Po vsej Evropi **kampanje** oblikujejo, katera vprašanja so prednostna, kako se glasovi slišijo in kdo sodeluje. **Družbeni mediji**, **mobilizacija** na ulicah, lokalni aktivizem in vseevropske razprave so del današnje politične krajine.

Razumevanje delovanja **kampanj** ljudem pomaga prepoznati manipulacije, kritično sodelovati in se odločiti, kako (in če) želijo sodelovati. **Demokracija** se ne konča pri **volitvah**, pogosto se začne prav pri **kampanjah**.

Mediji & politično komuniciranje

Vpliv tradicionalnih in digitalnih medijev

Politika danes živi v **hibridnem medijskem** svetu: televizija in radio sta še vedno pomembna, vendar **družbeni mediji** oblikujejo način, kako se večina mladih obvešča.

 V Belgiji so javne radiotelevizije še vedno vredni zaupanja, medtem ko se mlajši uporabniki obračajo na skupine na WhatsAppu in Facebooku.

 V Franciji starejše generacije poslušajo radio in časopise, večina mladih pa se zanaša na Instagram in TikTok.

 V Grčiji, kjer je zaupanje v tradicionalne medije nizko, je TikTok postal ključni prostor, kjer se politiki lahko neposredno nagovarjajo z volivci.

- Podobne vzorce je mogoče opaziti na Portugalskem, v Španiji, Italiji, na Cipru in v Sloveniji.

Toda digitalna politika prinaša tveganja.

- Portugalska in Španija sta med državami, ki jih najbolj skrbijo **dezinformacije**, saj algoritmi pogosto širijo šokantne ali polarizirajoče vsebine.

 V Franciji politični vplivneži dosega milijone ljudi na spletu, hkrati pa so pomagali širiti nepreverjene trditve in oslabili zaupanje v politične informacije.

- **Platforme za preverjanje dejstev**, kot sta Maldita.es (Španija) in La Provence (Francija), uporabnikom pomagajo ločiti dejstva od lažnih novic.

Da bi zaščitila **demokracijo**, je posredovala Evropska unija.

- Nova pravila, kot sta **zakon o digitalnih storitvah** in strožja **preglednost** političnega oglaševanja, naj bi platforme naredila varnejše in pravičnejše.

 Na Portugalskem oblasti (ERC in CNPD) sodelujejo z EU pri zatiranju dezinformacijskih mrež.

 V Belgiji morajo politični oglasi jasno navajati, kdo jih plačuje, kar mladim po vsej Evropi pomaga pri sprejemanju premišljenih spletnih odločitev.

Inovacije v političnih kampanjah

Novi načini vodenja kampanj: umetna inteligenca in podatki

Pozabite na plakate in televizijske debate! Politične **kampanje** zdaj temeljijo na umetni inteligenci, velepodatkih in **družbenih medijih**.

- V Belgiji stranke uporabljajo analitiko za pošiljanje prilagojenih sporočil, ki pritegnejo mlade volivce na spletu.
  - Podobne strategije oblikujejo kampanje na Portugalskem, v Španiji, Italiji, Grčiji, na Cipru in v Sloveniji, kar kaže na to, kako digitalna orodja spreminjajo pravila igre.
- V Franciji so **volitve** leta 2024 dokazale, kako močno je to lahko: stranke so uporabljale TikTok in umetno inteligenco za prilagajanje sporočil v realnem času in dosegle milijone mladih volivcev. Vendar pa so na podeželju z omejenim digitalnim dostopom še vedno najpomembnejši stiki iz oči v oči in lokalna omrežja, kar dokazuje, da tradicionalno vodenje **kampanj** ne pelje nikamor.

Ta pametna orodja prinašajo tveganja.

- Na Portugalskem volivci včasih komunicirajo s klepetalnimi roboti z umetno inteligenco, ne da bi se tega zavedali.
- V Španiji se osebni podatki uporabljajo za profiliranje volivcev, kar vzbuja pomisleke glede zasebnosti in etike.
- Po vsej Evropi ta digitalna »oboroževalna tekma« izziva pravičnost in **preglednost** v politiki. Na ravni EU je francoski primer povzročil veliko razburjenja. Globa v višini 15 milijonov evrov proti OpenAI je pokazala nevarnosti neregulirane umetne inteligence v politiki in okrepila pravila EU o **preglednosti**, uporabi podatkov in **odgovornosti** v **kampanjah**.
  - Kljub tem predpisom ostaja usklajevanje poštenih kampanj po vsej EU težavno.

Za mlade volivce je razumevanje **kampanj**, ki jih vodi umetna inteligenca, zdaj bistvenega pomena. Gre za prepoznavanje manipulacij, postavljanje pod vprašaj ciljno usmerjenih sporočil, zaščito vaših podatkov in uporabo vašega glasu, tako na spletu kot zunaj njega, za oblikovanje **demokracije**.

Glosar izrazov

- Avtoriteta** — Moč, ki jo ljudje priznavajo kot legitimno, npr. avtoriteta izvoljenih predstavnikov ali sodišč.
- D'Hondtova metoda** — Matematična metoda za sorazmerno dodeljevanje sedežev; pogosto rahlo favorizira več strank.
- Decentralizacija** — Prenos pristojnosti in odgovornosti z nacionalne ravni na regionalno ali lokalno raven, da se tako odloči bližje državljanom.
- Demokracija** — Sistem, kjer oblast izvira iz ljudstva preko prostih in poštenih volitev, političnega pluralizma in vladavine prava.
- Dezinformacije** — Napačne informacije, ki se širijo (ne nujno namerno), kar lahko zmanjša zaupanje in udeležbo.
- Dezinformacije** — Namenoma napačne ali zavajajoče informacije, ki se širijo za manipulacijo volivcev in oslabitev demokratičnih procesov.
- Določanje dnevnega reda (okvirjanje razprav)** — Oblikovanje, katere teme prevladujejo v političnih razpravah in kako so interpretirane.
- Družbena omrežja (politična raba)** — Digitalne platforme, ki se uporabljajo za neposreden stik z volivci in oblikovanje zaznav (poudarjeno pri vključevanju mladih in zaobidenju tradicionalnih posrednikov).
- Enotna država** — Sistem, kjer je država pravno enotna, čeprav je lahko praktično decentralizirana (Grčija, Portugalska, Slovenija; Španija je formalno enotna, a močno decentralizirana).
- Evropska komisija** — Predlaga zakone EU, uveljavlja skladnost, upravlja programe in financiranje EU ter lahko sproži pravne postopke, če se pravila ne uporabljajo.
- Evropska pobuda državljanov (ECI)** — Orodje, ki omogoča državljanom, da pozove Evropsko komisijo k razmisleku o predlogu zakona.
- Evropski parlament (EP)** — Neposredno izvoljena institucija EU; sozakonodajalec in nadzornik Komisije.
- Evropski svet** — Voditelji držav/vlad, ki določajo strateške prioritete in politične usmeritve EU.
- Financiranje kampanj** — Pravila o političnih donacijah in izdatkih; cilj je preprečiti neprimerno vplivanje in zagotoviti preglednost.
- GDPR** — Pravila EU o varstvu podatkov, pomembna za politično profiliranje in obdelavo podatkov v kampanjah.
- Glasovalna lista** — Papirna ali elektronska oblika, v katero volivec vnese svojo odločitev.
- Hibridni medijski model** — Medijsko okolje, kjer tradicionalni mediji in digitalne platforme delujejo vzporedno.
- Hibridni sistem (EU kot hibrid)** — EU združuje demokratične elemente (direktno izvoljeni Evropski parlament) s tehnokratskimi in medvladnimi elementi (Komisija, Svet).

Instrumenti financiranja EU (ESRR, ESF+, SKP, Mehanizem za okrevanje in negativne posledice) — Sredstva EU za oblikovanje lokalnih/regionalnih projektov in zahteva skladnost s pravili EU (naročanje, državna pomoč, trajnost).

Izobraževanje volivcev — Obveščanje državljanov, da lahko premišljeno glasujejo, razumejo pravila in ocenjujejo kandidate ter programe.

Izvršna veja oblasti — Del vlade, ki izvaja zakone in vodi javno politiko (npr. vlada/ministrstva; bolj izrazito izvršno vodstvo je poudarjeno za Francija in Ciperja).

Izziv volitev drugega reda — Strukturna tendenca, da imajo volitve za Evropski parlament nižjo udeležbo in da so razprave pretežno okvirjene z nacionalnimi politikami.

Kampanja (politična kampanja) — Organizirani napori za vplivanje na to, kako ljudje glasujejo, ali za oblikovanje javne politike preko kolektivnega delovanja.

Kampanje, osredotočene na vodstvo / „predsedniške“ kampanje — Kampanje, močno osredotočene na voditelje strank in osebne vodstvene sposobnosti, zlasti pri nacionalnih tekmovanjih.

Kandidat — Oseba, ki se poteguje za izvolitev.

Koalicijska vlada — Vlada, ki jo tvori več strank, pogosta v sistemih proporcionalne zastopanosti.

Korupcija — Zloraba zaupanega pooblastila za zasebno korist; ključna grožnja demokratičnemu upravljanju.

Ločitev oblasti — Razdelitev oblasti na izvršilno, zakonodajno in sodno vejo.

Lokalna samouprava / Občina — oblast Raven, najbližje državljanom, odgovorna za storitve, kot so urbanistični načrti, socialne storitve, lokalna infrastruktura in upravljanje okolja.

Medijska pismenost — Sposobnost kritične ocene virov in prepoznavanja manipulacije; ključna za boj proti dezinformacijam.

Mehanizmi vzajemnega nadzora — Mehanizmi, ki jih predlagajo, da bi ena institucija postala premočna (npr. parlamenti nadzirajo vlade, sodišča pregledujejo zakonitost).

Mobilizacija / Volilna mobilizacija — Spodbujanje in omogočanje volivcem, da sodelujejo in oddajo glas.

Moč — Sposobnost vplivanja na odločitve ali nadzor nad izidi z oblastjo, viri ali družbenim vplivom.

Nadnacionalni model upravljanja — Sistem, kjer države članice delijo del odločanja z institucijami EU in sprejemajo zavezujoča skupna pravila.

Nadzor države / Državni nadzor — Nacionalni nadzor lokalnih/regionalnih oblasti za zagotavljanje zakonitosti in odgovornosti (poudarjeno za Francijo in Grčijo).

Neodvisnost sodstva — Načelo, da morajo biti sodišča prosti političnega pritiska.

Neposredno obiskovanje volivcev (door-to-door) — Neposreden stik z volivci na njihovih domovih; poudarjeno kot učinkovito v lokalnih kampanjah.

NextGenerationEU / Mehanizem za okrevanje in tveganje (RRF) — Finančni instrumenti EU, ki podpirajo reforme in naložbe, predvsem pri okrevanju po krizah.

Oblikovanje vlade — Proces ustvarjanja vlade po volitvah; v sistemih sorazmerne zastopanosti so pogosto potrebna pogajanja o koalicijah.

Odbor regij — Institucija EU, ki zastopa regije in mesta ter prispeva k odločitvi EU (povezano z načelom subsidiarnosti in decentralizacije).

Odgovornost — Dolžnost izvoljenih voditeljev in institucij, da pojasnijo in upravljajo svoje odločitve ter nosijo posledice (zlasti prek volitev).

Odprte liste / Preferenčno glasovanje — Sistemi, ki volivcem vplivajo na to, kateri kandidati na listi so izvoljeni (poudarjeno za Grčijo in Belgijo).

Opazovalci / Nadzor volitev — Nadzor volitev za odkrivanje nepravilnosti in okrepitev zaupanja (vključno z javnim štetjem glasov in prisotnostjo opazovalcev).

Parlament — Izvoljeno telo, ki sprejema zakone in nadzoruje vlado.

Parlamentarni sistem — Sistem, kjer vlada potrebuje podporo parlamenta in jo lahko parlament tudi odstavi (poudarjeno za Italijo, Grčijo, Slovenijo, Portugalsko, Španijo).

Podkupovanje — povečanje ali prejemanje nezadovoljenih koristi za vplivanje na odločitev; oblika korupcije.

Politična komunikacija — Način, kako politični akterji komunicirajo z državljani prek tradicionalnih in digitalnih medijev.

Politična skupina (Evropski parlament) — Koalicije nacionalnih strank v Evropskem parlamentu, ki usklajujejo glasovanje in vplivajo na prednostne naloge EU.

Politična stranka — Organizacija, ki združuje ideje, predstavlja kandidate in programe, pomaga oblikovati vlade in kritizira tiste na oblasti.

Politični sistem — Okvir, prek katerega je organizirana oblast in sprejete javne odločitve.

Polpredsedniški sistem — Sistem, ki združuje neposredno izvoljenega predsednika z ministrom predsednikom, odgovornim parlamentom (Francija; Portugalska je obravnavana v študiji primera polpredsedniškega sistema).

Postopek zaradi kršitve — Mehanizem, pri katerem Komisija ukrepa, če država članica ne spoštuje pravic EU.

Predsedniški sistem — Sistem, kjer neposredno izvoljeni predsednik opravlja funkcijo tako vodje države kot predsednika vlade (Ciper).

Preverjanje dejstev — Preverjanje potrditve z namenom zmanjšanja vpliva napačnih informacij (primer, navedeni v besedilu, vključuje Maldita.es).

Proporcionalna predstavitev z zaprtimi listami — Volivci izberejo strankarsko listo; vrstni red kandidatov na listi določa, kdo dobi sedež (omenjeno za Francija pri volitvah v Evropski parlament).

Razporeditev sedežev — Postopek pretvarjanja glasov v sedežu v parlamentu z uporabo metode razporeditve (npr. D'Hondt).

Registracija volivcev (samodejna registracija) — Vpis volivcev prek prebivalnih registrov; v poglavjih opisano kot dejansko.

Revizija (volilna / sistemska revizija) — Formalne kontrole postopkov in tehnologij (npr. revizije in varnostne kopije pri elektronskem glasovanju).

Sodelovanje državljanov — Načini, kako državljani vplivajo na javne odločitve, vključno z glasovanjem, pobudami, posvetovanji, referendumi in državljanskimi pobudami (v državah, kot so Italija, Portugalska in Španija, močnejše tudi zunaj volitev).

Sodišče Evropske unije (CJEU) — Zagotavlja enotno razmerje in uporabo prava EU v vseh državah članicah.

Sodna veja oblasti — Del vlade, ki razlaga in uporablja zakon ter ščiti pravice prek neodvisnih sodišč.

Sorazmerno zastopanje — Mandati se razdelijo sorazmerno glede na število glasov, ki jih prejme vsaka stranka; običajno v partnerskih državah.

Spitzenkandidaten — Proces, ki želi personalizirati evropske volje s povezovanjem s predsedniško funkcijo Komisije prek vodilnih kandidatov.

Splošna volilna pravica — Načelo, da imajo odrasli državljani pravico do glasovanja, kar je osnova za demokratično udeležbo.

Strankina lista — Lista kandidatov, ki jo predlaga stranki v sistemu sorazmernega prenehanja.

Subsidiarnost — Načelo, da je treba odločitve sprejemati čim bližje državljanom; ključno za upravljanje EU in lokalno samoupravo.

Subsidiarnost (načelo EU) — Odločitve EU je treba sprejeti čim bližje državljanom, razen če je ukrepanje na ravni EU učinkovitejše.

Svet EU (Svet) — Sozakonodajalec skupaj z Evropskim parlamentom; predstavlja vlade držav članic.

Teritorialna / Regionalna avtonomija — Stopnja samouprave, ki jo imajo regije (močna v avtonomnih skupnostih Španije; pomembna v Belgiji in Italiji).

Transparentnost — Odprtost pravil, postopkov in financ; pomaga preprečevati goljufije in gradi zaupanje.

Tuj vpliv — Zunanji vpliv, ki ogroža integriteto volitev (financiranje, manipulacija, prikrite operacije).

Udeležba — Delež upravičenih volivcev, ki glasujejo; pogosto nižja pri volitvah za Evropski parlament.

Upravljanje — Način, kako se izvaja oblast in kako se sprejemajo ter izvajajo odločitve na lokalni, nacionalni in ravni EU.

Ustava — Temeljni pravni dokument države, ki določa institucije, pristojnosti in pravice.

Ustavna monarhija (parlamentarna) — Demokratični sistem z monarhom kot simbolično glavo države, medtem ko izvoljene institucije vladajo (npr. Belgija, Španija).

Ustavno sodišče / Vrhovno sodišče — Visoko sodišče, ki varuje ustavo in temeljne pravice z nadzorom zakonov in ukrepov vlade.

Večinski sistem — Sistem, kjer je zmagovalec v volilni enoti kandidat/stranka, ki zahteva večinoma, pogosto v dveh krogih (poudarjeno za Francija na nacionalni ravni).

Večjezična komunikacija — Komuniciranje v več jezikih, še posebej pomembno na ravni EU.

Večnivojsko upravljanje — Skupno sprejemanje odločitev in izvajanje na ravni EU, nacionalni, regionalni in lokalni.

Vlada — Institucije in voditelji, odgovorni za sprejemanje in izvajanje javnih odločitev.

Volilna enota — Volilno območje ali geografsko področje, ki ga zastopa izvoljena oseba; lahko velikost vpliva na možnosti manjših strank (omenjeno za Španijo).

Volilna enota / Volilna postaja — Kraj (fizični ali elektronski sistem), kjer volivci oddajo glas.

Volilni prag — Najmanjši delež glasov, potreben, da stranka dobi sedež (omenjeno za Grčijo pri volitvah v EP).

Volitve — Formalen postopek, kjer državljani izberejo predstavnike ali odločajo o zadevah, ki zagotavljajo legitimnost oblasti.

Volitve drugega reda — Volitve za Evropski parlament, ki jih volivci pogosto obravnavajo kot manj odločilne od nacionalnih volitev, kar vodi v nižjo udeležbo in več nacionalnega okvira.

Volitve v Evropski parlament — Volitve članov EP; vse države članice uporabljajo sorazmerne sisteme, vendar se izvedba razlikuje (odprte/zaprte liste, pragovi, volilne enote).

Zakon o digitalnih storitvah (DSA) — Pravila EU za povečanje odgovornosti platforme in obravnavo sistemskih spletnih tveganj, vključno s tveganji, povezanimi z dezinformacijami.

Zakonodajna veja oblasti — Del vlade, ki sprejema zakone in nadzoruje izvršno vejo (parlamenti; na ravni EU to je predvsem Evropski parlament skupaj s Svetom EU).

Zvezni sistem — Sistem, v katerem so pristojnosti ustavno razdeljene med nacionalno vlado in regije z znatno avtonomijo (npr. Belgija).

Vaši naslednji koraki

Raziskali ste, kako delujejo vlade, zakaj so volitve pomembne in kako vaše odločitve oblikujejo družbo. Razumevanje političnih sistemov je le prvi korak. Premišljeno ukrepanje je tisto, kar naredi razliko.

Ključne točke, ki jih je treba upoštevati

- Politika vpliva na vaše vsakdanje življenje, od lokalnih odločitev do politik EU.
- Poštene in pregledne volitve so bistvenega pomena za zaupanje, odgovornost in učinkovito vodenje.
- Obveščенost vam pomaga oceniti politična sporočila, razumeti razprave in odgovorno sodelovati.
- Poznavanje političnih sistemov vam omogoča kritično soočanje s politikami in družbenimi vprašanji.

Kako uporabiti naučeno

- Sodelujte na volitvah in k temu spodbujajte tudi druge.
- Pridružite se državljskim ali mladinskim organizacijam, skupnostnim pobudam ali študentskim svetom.
- Spremljajte politične razprave na lokalni, nacionalni in evropski ravni.
- Spoštljivo se pogovarjajte o politiki z vrstniki, družino in vzgojitelji.
- Preden si oblikujete mnenja ali jih delite na spletu, analizirajte in preverite dejstva.
- Opazujte, kako politične odločitve vplivajo na vašo skupnost, in raziščite načine, kako prispevati.

Končna refleksija

Pismenost v politiki je nenehen proces. Uporabite to znanje, da ostanete obveščeni, podvomite o odločitvah in sodelujete pri oblikovanju svoje skupnosti in Evrope.

Vsako informirano dejanje prispeva k močnejšemu, bolj vključujočemu in odgovornejšemu upravljanju.

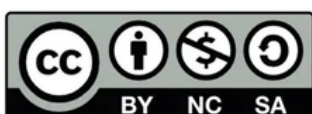
Odkrijte, kako se odločitve sprejemajo lokalno, nacionalno in v Evropi.

Raziščite, ukrepajte in opazujte politiko v akciji.

GET POLITICAL

HVALA!

Projekt GET POLITICAL 101, ki ga je ustvaril GET POLITICAL, je licenciran pod CC-BY-NC-SA 4.0. Za ogled kopije te licence obiščite: Creative Commons — [Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 International – CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/). Ta licenca zahteva, da ponovni uporabniki navedejo avtorja. Ponovnim uporabnikom omogoča distribucijo, predelavo, prilagajanje in nadgradnjo gradiva v katerem koli mediju ali obliki, izključno v nekomercialne namene. Če drugi spremenijo ali prilagodijo gradivo, morajo spremenjeno gradivo licencirati pod enakimi pogoji.

SPREMLJAJTE PROJEKT!

 [@getpoliticalprojectu](https://twitter.com/getpoliticalprojectu)

 www.getpolitical-project.eu

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA. Številka projekta: 101183575